

Monika Michaluk

Scenariusz warsztatów

Tajemnice Nocy Świętojańskiej

Monika Michaluk – pomysłodawczyni, autorka koncepcji i współautorka tekstów książki pt. *Etnogadki, opowiastki o dawnych obrzędach i zwyczajach* (Wydawnictwo Albus). Autorka i kuratorka wystaw dla dzieci oraz projektów edukacyjnych, związanych z interpretacją dziedzictwa i zagadnieniami międzypokoleniowymi.

Grupa wiekowa: 9-10 lat (uczniowie klas III i IV, potrafiący samodzielnie czytać).

Czas trwania: 105 min (dwie godziny lekcyjne + przerwa 15 min).

Liczba uczestników: do 25 osób.

Cele edukacyjne warsztatu:

Dzieci zdobędą podstawową wiedzę na temat cyklu naturalnego i jego zmienności, odkryją tajemnice natury, a także uzyskają odpowiedzi na pytania związane z Nocą Świętojańską, takie jak na przykład: Kiedy i po co świętujemy? Skąd się wzięła legenda o kwiecie paproci? Dlaczego letnie rośliny, w tym kwiaty i zioła mają niezwykłą moc? Na koniec każdy wykona swój własny, oryginalny wianek świętojański.

Organizacja przestrzeni

Potrzebne będą:

- stoły i krzesła dla uczestników (najlepiej ułożone w podkowę tak aby w trakcie pracy warsztatowej osoby prowadzące miały swobodny dostęp do każdego uczestnika, który będzie potrzebował pomocy podczas wykonywania prac manualnych),
- stoły na dodatkowe materiały i przybory (ustawione w znacznej odległości od docelowego miejsca pracy).

Materiały

- kilka sztuk książki pt. „*Etnogadki, opowiastki o dawnych obrzędach i zwyczajach*” autorstwa Moniki Michaluk, Michała Stachowiak i Witolda Przewoźnego, Wydawnictwo Albus (ze względu na to, że utwór ma formę komiksową dla lepszego zrozumienia treści i efektu wspólnego czytania wskazane jest, aby w trakcie zajęć na jedną, czteroosobową grupę uczestników przypadł min. jeden egzemplarz),
- plastikowe miski i wazony z wodą (w celu przechowania roślin),
- 2 szpulki miękkiego drucika folklorystycznego,
- nożyczki: 1 szt. na uczestnika,
- ekologiczne podstawy wianków: 1 szt. na uczestnika (ze względu na czas warsztatu wianki będą wykonywane z półproduktów, materiały te można zakupić lub wykonać samodzielnie, np. z gałązek wierzby – przykładową instrukcję wykonania można znaleźć [TUTAJ](#),

- polne i leśne rośliny przygotowane przez prowadzących (np. liście paproci, a ponadto bluszcz, rumianek, łubin, koniczyna albo inne zioła i kwiaty, łatwo dostępne w dzikich ogrodach lub na łąkach),
- kwiaty i zioła przyniesione przez dzieci (przed rozpoczęciem zajęć poprośmy uczestników by przygotowali własne bukietki z ziół, polnych kwiatów i popularnych roślin ogrodowych - będą one potem wykorzystywane w celu stworzenia oryginalnych wianków).

Materiały dodatkowe

Po warsztatach grupa może się wybrać na spacer aby zgodnie z tradycją puścić wykonane wianki na wodzie, jednak wyłącznie pod opieką dorosłych. Wówczas możecie potrzebować takich materiałów dodatkowych jak:

- krzyżaki z drewna: 1 szt. na uczestnika (zbite listewki, do których przymocujemy wianki po to by dłużej utrzymały się na wodzie),
- świece ekologiczne: 1 szt. na uczestnika (bez plastikowych opakowań i elementów).

Zgodność tematu z założeniami podstawy programowej:

Wprowadzanie uczniów w świat wartości, w tym współpracy i szacunku dla tradycji; wskazywanie wzorców postępowania i budowanie relacji społecznych, sprzyjających rozwojowi ucznia; wzmacnianie poczucia tożsamości indywidualnej i kulturowej; rozwijanie umiejętności kreatywnych oraz umiejętności czytania.

O książce:

Etnogadki, opowiadki o dawnych obrzędach i zwyczajach autorstwa Moniki Michaluk, Michała Stachowiaka i Witolda Przewoźnego (Wydawnictwo Albus) to książka, która może pełnić rolę praktycznego przewodnika po zagadnieniach związanych z polskimi świętami i tradycjami. Książka ukazuje naturalną koncepcję czasu i powiązany z nim, cały roczny cykl obrzędowy, odsłania źródła i niekomercyjne aspekty świąt oraz pokazuje jak wyglądało życie i rzemiosło na dawnej wsi.

Opis warsztatów:

Zajęcia składają się z dwóch części – teoretycznej i praktycznej.

- I część, teoretyczna: polega na wprowadzeniu do tematu poprzez rozmowę i wspólne czytanie książki pt. „*Etnogadki, opowiadki o dawnych obrzędach i zwyczajach*” autorstwa Moniki Michaluk, Michała Stachowiaka i Witolda Przewoźnego (Wydawnictwo Albus). W trakcie zajęć dialog z uczestnikami będzie się odbywał na zasadzie zadawania otwartych pytań i odpowiedzi, udzielanych przez dzieci w oparciu o ich własne doświadczenia i luźne skojarzenia. Podczas części teoretycznej dzieci zdobędą wiedzę na temat tego czym jest przesilenie letnie i jak to się dzieje, że pory roku się zmieniają. Odkryją również sens i morał ponadczasowej opowieści o kwiecie paproci, a także nauczą się dostrzegać wynikające z niej, ponadczasowe wartości takie jak szacunek do natury i umiejętność dzielenia się z innymi. Czas trwania: 45 min.
- II część, praktyczna: polega na własnoręcznym wykonaniu wianków świętojańskich. W tym celu uczestnicy wykorzystają zebrane wcześniej zioła i kwiaty. Podczas prac manualnych, przy wsparciu osoby prowadzącej, dzieci będą odkrywać również znaczenia i właściwości przyniesionych roślin. Samodzielnie wykonane wianki finalnie pozwolą na wspólne dopełnienie zabaw związanych z obchodami Nocy Świętojańskiej. Czas trwania: 45 min.
- Ważne uwagi: ze względu na charakter zadania warsztatowego, podczas wykonywania prac manualnych, wskazana jest pomoc osoby dorosłej. Treści pierwszej części warsztatu mogą zostać skrócone lub rozbudowane według inwencji prowadzącego – po to aby dopasować je do możliwości grupy.

Przebieg zajęć

I. Część teoretyczna

- Wstęp *

Rozpocznij zajęcia od pokazania okładki książki pt. *Etnogadki, opowiadki o dawnych obrzędach i zwyczajach* autorstwa Moniki Michaluk, Michała Stachowiaka i Witolda Przewoźnego (Wydawnictwo Albus), a następnie zaprezentuj uczestnikom treści ze stron nr 28-29. Opierając się na wizualizacjach i prostych skojarzeniach zapytaj dzieci o czym według nich może być ta książka? Odpowiedzi będą dobrym punktem wyjścia do rozmowy na temat tego w jaki sposób nasi przodkowie odmierzali czas zanim na świecie pojawiły się zegary, komputery i telefony komórkowe. W ramach wprowadzenia do tematu krótko objaśnij, na czym polegał cykl naturalny i jego obserwacje oraz co to są równonocce i przesilenia. Z jakimi świętami w roku są związane te zjawiska?

**W przygotowaniach merytorycznych pomocna będzie książka, odpowiedzi można znaleźć na stronach: 26-29, 32-33, 60-61, 88-89, 116-117.*

- Wprowadzenie do tematu Nocy Świętojańskiej.

Zapytaj uczestników, jakie są ich ulubione święta oraz z jakimi porami roku się one wiążą? Czy ktoś słyszał o Nocy Świętojańskiej, zwanej także Nocą Kupały i wie na czym polega to święto? Inne przykładowe, dodatkowe pytania:

Czy braliście kiedyś udział w takim święcie? Co wtedy robiliście?

(podpowiedzi: wyplatanie wianków, puszczanie wianków na wodzie, poszukiwanie kwiatu paproci, obserwowanie robaczek świętojańskich, palenie ognisk)

Jaka jest / Czym się charakteryzuje Noc Świętojańska?

(podpowiedzi: magiczna, krótka, tajemnicza, pachnąca, wesola, pełna zabaw)

Jak się zachowują ludzie podczas Nocy Świętojańskiej?

(podpowiedzi: bawią się, zostają na dworze tak długo jak tylko chcą)

Moderując odpowiedzi na powyższe pytania bazuj na wiedzy przekazanej uczestnikom na poprzednim etapie zajęć. Wymiana skojarzeń będzie dobrym punktem wyjścia do zaangażowania dzieci w opowieść o tajemniczych zjawiskach przyrodniczych towarzyszących obchodom Nocy Świętojańskiej oraz do wspólnego odkrywania jej tradycyjnego sensu. W tym celu zaprosz uczestników do animacji, polegającej na wspólnym, fragmentarycznym czytaniu książki pt. *Etnogadki, opowiadki o dawnych obrzędach i zwyczajach*. Podziel role tak aby można było zaangażować w akcję jak największą ilość uczestników. W trakcie czytania dzieci zapoznają się z opowieścią o kwiecie paproci oraz dowiedzą się co to jest Noc Świętojańska i dlaczego przypada właśnie w czerwcu. Uczestnicy wcielą się w takie postaci jak: Słoneczko, Księżyc, wszechwiedząca Sowa, Kwiat Paproci i Dziewczyna. Wspólne czytanie rozpocznie się według następujących tematów i kolejności:

Prowadzący

Rola Narratora, czyta tekst ze str. 88-89 .

Fragment stanowi odpowiedź na takie pytania jak: skąd się w ogóle wzięła Noc Świętojańska? Kiedy się właściwie rozpoczyna? Jak się wtedy zachowuje przyroda?

Dziecko

Występuje w roli Słoneczka, czyta wiersz ze str. 89

Dziecko

Występuje w roli Księżycy, czyta wiersz ze str. 95

Dziecko

Występuje w roli Sowy, czyta wiersz ze str. 95

- Wprowadzenie do opowieści o Kwiecie Paproci.

Po odczytaniu wyżej wymienionych fragmentów książki przerwij na chwilę i w ramach podsumowania zadaj uczestnikom takie pytania jak:

A czy wy kiedykolwiek słyszeliście legendę o kwiecie paproci?

Czy umielibyście opowiedzieć o niej własnymi słowami?

Czy wiecie skąd się wzięła ta legenda?

Rozmowa będzie dobrym wprowadzeniem do opowieści o Kwiecie paproci. Wszelkie szczegółowe wyjaśnienia z nią związane będą padać w trakcie dalszego czytania z podziałem na role. Akcja przebiegnie według następującej kolejności:

Prowadzący

Rola Narratora, czyta tekst ze str. 97-97

Dziecko

Występuje w roli Sowy, czyta wiersz ze str. 96

Dziecko

Występuje w roli Kwiatu Paproci, czyta wiersz ze str. 97

Prowadzący

Występuje w roli Narratora, czyta tekst ze str. 98-99

- Wspólne odczytanie morału legendy o kwiecie paproci.

Po odczytaniu powyższych fragmentów zrób pauzę. Zadaj uczestnikom luźne, otwarte pytania podsumowujące poruszane wątki, tj.:

Co się mogło dalej stać z naszymi bohaterami?

Jak myślicie, czy chłopiec i dziewczyna odnaleźli Kwiat paproci?

Czy historia bohaterów zakończyła się szczęśliwie?

Abyście mogli się przekonać jaki finał spotkał bohaterów, odczytajcie kolejne fragmenty z podziałem na role, w kolejności tj.

Dziecko

Występuje w roli Sowy, czyta wiersz ze str. 100

Dziecko

Występuje w roli Dziewczyny, czyta wiersz ze str. 101

Dziecko

Występuje w roli Słonka, czyta wiersz ze str. 101

- Dyskusja podsumowująca.

W ramach podsumowania teoretycznej części warsztatów zadaj uczestnikom kilka pytań:

Jak myślicie, czego uczy nas opowieść o Kwiecie paproci?

(podpowiedzi: pieniądze szczęścia nie dają, miłość i przyjaźń jest cenniejsza od złota, prawdziwy skarb jest wtedy kiedy można się nim dzielić)

A co według was jest największym skarbem? Dlaczego?

Kwiat paproci był wyjątkowy. A czy znacie inne rośliny, które mają niezwykle właściwości, na przykład zapachowe lub lecznicze? Jakie?

(odpowiedzi dowolne, dla przykładu i rozgrzania grupy prowadzący może po kolei prezentować i dopytywać o zioła oraz kwiaty przyniesione na zajęcia przez uczestników)

II. Część praktyczna

- Wstęp *

Zanim rozpoczniecie wykonywanie wianków świętojańskich, krótko opowiedz o magicznym znaczeniu i właściwościach roślin, które dawniej wykorzystywano podczas obchodów nocy świętojańskiej, a szczególnie do wyplatania wianków. Możesz nawiązać przy tym do finału wspólnie przeczytanej opowieści o Kwiecie paproci, która kończy się wręczeniem chłopcu przez dziewczynę gałązki rozmarynu – na znak przyjaźni i miłości. Bazując na informacjach z książki krótko opowiedz, skąd się wziął świętojański zwyczaj wykonywania i puszczania wianków na wodę. Zadaj kilka pytań:

Czy braliście kiedyś udział w takim świętowaniu?

Jak to wyglądało? Co robiliście?

Po co dzisiaj puszczałyśmy wianki na wodzie?

(podpowiedzi: aby nasze życzenia się spełniły, aby było wesoło, aby miło spędzić razem czas, aby się bawić, aby świętować nadejście kalendarzowego lata)

**W przygotowaniach merytorycznych do tej części warsztatu pomoże książka, podpowiedzi znajdziesz na stronach: 92-93, 100-101, 104-107.*

- Prace manualne

Rozdaj dzieciom przygotowane wcześniej podstawy wianków. Upewnij się, że dzieci zrozumiały zadanie. W trakcie pracy podpytuj uczestników o przyniesione rośliny (np. gdzie zostały zebrane, jak się nazywają). Na bieżąco wyjaśniaj ich podstawowe znaczenia. Przykładowo:

Róża

(podpowiedzi: kojarzy się z pięknem i szlachetnością, ma właściwości zapachowe i lecznicze)

Paproć

(podpowiedzi: kojarzy się z magią i tajemnicą, dawniej wykorzystywano liście paproci aby zapobiegać pojawieniu się szkodników w workach ze zbożem)

Rozmaryn

(podpowiedzi: dawniej wręczano rozmaryn na znak miłości lub przyjaźni, to także smaczna przyprawa i cenny składnik naparów leczniczych, np. na kaszel czy przeziębienie)

Rumianek

(podpowiedzi: kojarzy się z optymizmem, ma właściwości kosmetyczne i lecznicze: antybakteryjne i antyseptyczne)

Bluszcz

(podpowiedzi: dawniej nazywany rośliną królewską, wieńce z bluszczu nosili bogowie greccy, motyw ten często pojawiał się też w herbach szlacheckich, ma właściwości lecznicze, stosowany m.in. w naparach przeciw przeziębieniom)

- Zakończenie

Ogłaszamy zakończenie prac. Prosimy dzieci aby zaprezentowały swoje wianki i krótko opowiedziały o tym jakie rośliny zostały tutaj wykorzystane i dlaczego? Na koniec wspólnie zastanawiamy się nad tym, o czym będziemy marzyć zakładając na głowę swoje niezwykle wianki świętojańskie. Po zakończeniu zajęć i pod opieką dorosłych grupa może się wybrać na spacer aby puścić swoje wianki na wodę.

Przykładowe wykonanie wianków

Materiały prasowe Gminnej Biblioteki Publicznej w Zaborze

Przykładowe wykonanie wianków

Archiwum Autorki